

THE POLISH NATIONAL CATHOLIC CHURCH

En kort presentasjon av opprinnelsen og utviklingen frem til idag

For å forstå PNCCs egenart som kirkesamfunn kan man passende anlegge fire perspektiver: Kirkens tilkomst, medlemskapet i Utrecht-unionen, læresamtalene med de kanoniske ortodokse kirkene og dialogen med Rom.

Oppbruddet

I annen halvdel av det 19. århundre emigrerte tusenvis av polske gruvearbeidere til USA, hvor de stiftet egne menigheter slik tyske, franske, italienske og andre immigranter hadde gjort før dem. Det romersk-katolske hierarkiet i USA ønsket imidlertid å oppløse de etniske menighetene og innføre engelsk som felles språk. Dette forsett fikk mer enn språklige følger for polakkene. Endringene av menighetenes status førte til at de lokale menighetskassene ble tilført bispedømmet. Derved ble det ikke midler til det diakonale arbeidet blant innvandrerne. Dette gav støtet til en sosial revolt i det polske miljø ledet av presten Francis Hoder, som dro til Rom for å få Vatikanets medhold i konflikten. På grunn av ulydighet ble han i 1898 ekskommunisert av biskopen i Scranton, Pennsylvania. Således endte den sosiale revolt i et kirkelig brudd, da Hoder i løpet av kort tid ble samlingsfiguren for en gruppe menigheter. I 1906 valgte en synode av 17 menigheter Hoder til biskop og det påfølgende år ble han bispeviet av erkebiskopen av Utrecht.

PNCC som kirken ble kalt, begynte altså med en sosial konflikt og ikke et teologisk oppbrudd. Følgelig kunne fromhetslivet i de tilsluttede menighetene i det store og hele videreføre folkelig polsk katolisisme. Således feiret man messen på latin frem til 1920-årene og først i 1921 ble sølibatet for prester opphevet.

Utrecht-unionen

Konsekrasjonen av Hodor førte PNCC inn i et større kirkelig fellesskap basert på Utrecht-erklæringen fra 1890. På denne basis begynte så arbeidet med å utvikle en teologisk identitet for den nye kirke.

Mot slutten av det 17. århundre var også erkestiftet Utrecht kommet i en kirkerettslig konflikt foranlediget av jesuittenes krav om oppløsning av domkapitlenes status ved bispevalg. Denne konflikten førte til at erkestiftet, etter initiativ av jesuitterordenen, ble ekskommunisert i 1765. Som front mot den jesuittiske innflytelse var erkestiftet et samlingssted også for den augustinske fromhet som siden Thomas á Kempis hadde preget Frankrike og nordvest Europa.

Utrecht og ortodoksien

Erkestiftet Utrecht kom dernest tidlig i dialog med ortodoksien. I 1727 inviterte den

russisk-ortodokse kirke til enhetssamtaler, men allerede i sin begynnelse ble dialogen stanset av dynastiske strider ved tsarhoffet. Etter vedtaket av Utrecht-erklæringen inviterte imidlertid Konstantinopel-partriarkatet kirkene i 1890 Utrecht-unionen på nytt til læresamtaler. Initiativet ble uheldigvis avbrutt av to verdenskriger, og samtalene ble først påbegynt i 1961. Etter en serie møter i løpet av 1970- og 80-årene, ble dialogen sluttført med et konsensusdokument kalt "Road to Unity".

PNCC i dialog med ortodoksien og Rom

PNCC hadde aktivt tatt del i samtalene med ortodoksien og kunne på denne måte i et høyst kvalifisert teologisk forum utvikle sin læremessige identitet. «Road to Unity» er siden ratifisert av PNCC som forpliktende læredokument. Derimot har de gammelkatolske kirkene i Europa ikke sluttet seg til overenskomsten, da disse siden 1990-årene har vært influert av liberal protestantisme.

Valget av en polsk pave skulle imidlertid føre til en fornyet kontakt med Den romersk-katolske kirke. På oppdrag fra pave Johannes Paul II henvendte Kardinal Casaroli seg i 1978 til PNCC med forespørsel om man var åpen for å gå inn i en dialog med Rom. I det formelle brevet skriver Casaroli om formålet med pavens initiativ til dialog: «...the conviction of the Holy Father is that our ecumenical goal must be nothing less than the achievement of full ecclesial communion».

Den romersk-katolske kirkes anerkjennelse av PNCC

Samtalene mellom Den romersk-katolske kirke og PNCC førte så til at Rom konstaterte at «the bishops of the Polish National Catholic Church are validly ordained bishops in apostolic succession.»

Med en formulering som tilsvarte opphevelsen av forkjetringen av Konstantinopel i 1964, ble så ekskommunikasjonen av Hoder og PNCC i 1992 erklært av kardinal Cassidy som "erase(d) from memory and consign(ed) to oblivion." Dette førte i 1993 til en avtale om gjensidig deling av de tre pastorale sakramentene - skiftemål, sykesalving og nattverd. (Canon 844.3) Rom brukte her som modell forholdet til de orientalske kirkene.

Imidlertid hadde PNCC i dialogen med de ortodokse annammet en østkirkelig ekklesiologi. Dette medførte at PNCC i den videre dialog reservert seg mot forestillingen om pavens universalepiskopat. Dogmene fra Vatikanum I gjenstår altså som den store skranken i forholdet til Rom.

Konkluderende betraktninger

Fremstillingen så langt lar oss forstå at PNCC er oppstått som følge av en ekskommunikasjon som i sin opprinnelse gjaldt ulydighet og ikke læremessige

forhold. Siden har man på romersk-katolsk hold erkjent at skismaet den gang skyldtes en uoversiktlig situasjon. Forsoningen har fått til følge at de to kirkene i dag deler tre sakramenter og fører samtale om full kommunion.

I og med Vatikanets godkjenning av PNCCs embede og sakramentsforvaltning og den læremessige nærhet til ortodoksien, har kirken fått en plass i skjæringspunktet mellom vestkirkelig og østkirkelig kristendom. Denne privilegerte ekumeniske posisjon er blitt særlig viktig etter pave Johannes Pauls innbydelse Pauls til at den enhet som fantes i det første årtusen, kan tjene som basis for kristen enhet i det nye millenium. (Ut unum sint, §§55,61)

Fr Roald Nikolai, generalvikar